

KATARINA STANKOVIĆ, Ekonomski fakultet, Kragujevac

KEJNZ I NJEGOVA MAKRO-EKONOMSKA ANALIZA U RADOVIMA JUGOSLOVENSKIH EKONOMISTA

I

Odnos prema Dž. M. Kejnzu i njegovoj makroekonomskoj analizi u radovima jugoslovenskih ekonomskih teoretičara može se i mora posmatrati u sklopu još uvek aktuelnog pitanja, odnos jugoslovenske ekonomske misli prema savremenoj ekonomskoj teoriji uopšte¹ pa samim tim i prema Kejnzovoj ekonomskoj teoriji. To pitanje o ulozi i mestu nemarksističke ekonomske misli u izgradnji sistema ekonomske teorije socijalizma, posebno u izgradnji privrednog sistema i ekonomske politike socijalizma samoupravnog tipa i tržišne orijentacije, izazivalo je i izaziva konfrontaciju stavova naših ekonomskih teoretičara, uprkos prividu o visokom stepenu saglasnosti oko »otvorenosti«¹ naše ekonomske nauke prema dostignućima ekonomske nauke u svetu različitih teorijskih orijentacija. Ne tako davno (1962. god.) skoro usamljen bio je dr Branislav Šoškić u svom pristupu savremenoj ekonomskoj teoriji i u svom zahtevu za preispitivanje te teorije, u traženju odgovora šta se smatra naučnim doprinosom u daljem razvoju ekonomske nauke, odnosno »šta je to što bi se moglo u potpunosti, delimično ili u jednom korigovanom vidu inkorporirati u jedan dopunjeni i razvijeni *sistem savremene ekonomske teorije*, koji bi, dakle, polazio od osnovnih marksističkih ekonomsko-teorijskih stavova i uključivao samo ono što predstavlja pravi naučni doprinos (koji, ako je naučni, ne može biti antimark-

¹ Podsećam na referate i diskusiju na naučnom skupu „Marks i savremenost“, 1967, „Marks i savremenost“, Bgd., 1938, knj. 4. i 5; na uvodno izlaganje i diskusiju sa savetovanja „Uloga ekonomske nauke i ekonomista u samoupravnoj socijalističkoj privredi“, „Ekonomist“, 2/1975; na članak Zarka Papića „O perspektivama ekonomske nauke u nas“, „Ekonomist“, 3/1975; članak Rikarda Langa „Neka pitanja daljeg razvoja ekonomske nauke“, „Ekonomski pregled“, 11—12/1968; diskusiju u časopisu „Gledišta“ o „Teorijsko-metodološkim osnovama istraživanja u društvenim naukama“, 3/1976. god., i dr.

sistički)«². Danas, iako je manje sporna konstatacija da »mi moramo da budemo otvoreni prema svim pravim vrednostima i dostignućima u svetu i da pri tom ni najmanje ne izneverimo svoje osnovno opredeljenje za stvaralački i revolucionarni marksizam«³, još uvek smo daleko od prave saglasnosti jer nije mali broj ekonomista koji ispoljava manju ili veću rezervisanost, često i bez prethodne verifikacije ili dovoljnog poznavanja dostignuća savremene ekonomske nauke. Još manje je sporan kritičan pristup teorijskim koncepcijama nastalim u drugim društveno-ekonomskim odnosima i sa drugim ciljevima a koji pretpostavlja »kritičnost sa sopstvenog stanovišta, sa stanovišta marksističkog poimanja samoupravljanja«⁴, postojanje »marksističkog filtera« u cilju odbacivanja svega što je apologetsko i nenaučno, a prihvatanja i uključivanja u savremeni sistem marksističke ekonomske teorije svih racionalnih i naučno održivih elemenata⁵, što ne isključuje potrebu definisanja samog »filtera« jer je činjenica da postoje sasvim oprečne ocene jedne iste teorije od strane različitih teoretičara. Od stava prema prethodnoj problematici zavisi i odgovor na drugo kontroverzno pitanje, da li je i u kojoj meri savremena ekonomska teorija, a pre svega savremena ekonomska analiza, primenljiva na naše društveno-ekonomske uslove, odnosno da li se javlja kao aktivan element stalnog procesa preobražavanja ekonomske strukture socijalističkih zemalja. Ta pitanja, danas dovoljno naučno nerasčišćena i objašnjena, čiji su značaj i aktuelnost uslovljeni mnogim društveno-ekonomskim okolnostima, proizilaze iz sve veće tržišne i samoupravne orijentacije našeg društva. Pored još uvek prisutnog shvatanja u našoj ekonomskoj literaturi da je ona svojim većim delom »sasvim neupotrebljiva«, pozivajući se na karakter i specifičnosti privredne i društvene strukture naše zemlje, čini nam se da nije mali broj teoretičara koji uvažavajući te iste specifičnosti ne isključuju »mogućnost i potrebu da

² Dr B. Šoškić, prikaz knjige dr I. Maksimovića „O savremenoj ekonomskoj teoriji“, „Ekonomist“, 1/1962., str. 175.

³ Dr Z. Pjanić, „Uloge ekonomske nauke u samoupravnoj socijalističkoj privredi“, „Ekonomist“, 2/1975., str. 312.

Po dr I. Maksimoviću „*biti dosledan marksista u domenu ekonomske nauke* (pod. K. S. znači integrirati u nju svaki naučni doprinos nezavisno u kojoj „ekonomskoj školi“ se pojavio, nezavisno šireg kompleksa ubeđenja i ideologije autora, nezavisno da li se u datoj školi ili učenju formalno usvaja ili ne usvaja ova ili ona marksistička teza ili stav.“ „Marks i savremenost“, 1968., knj. 5. str. 18.

⁴ Dr Ž. Papić, „C perspektivama ekonomske nauke u nas“, „Ekonomist“, 3/1975., str. 481.

⁵ Dr B. Šoškić, „Ekonomske doktrine — razvitak i osnove savremene ekonomske analize“, Bgd., 1976, str. 242.

I dr Z. Rakočević smatra da su danas izrazitije i značajnije tačke konvergencije između različitih pravaca u političkoj ekonomiji pa „otuda i veća mogućnost za kritičke sinteze i eliminisanje onog čistog „ideološkog“, dakle, površnog, iskrivljenog i apologetskog u toj nauci“. „Dinar i zlatnovalutni standard“, Bgd., 1965, str. 118.

se koristimo iskustvima drugih zemalja«⁶, odnosno da se mi, i »po-
red naših iskustava i saznanja, moramo oslanjati i na ona rešenja
savremene ekonomske teorije i iskustva drugih tržišnih privreda
koja u određenoj meri, sa određenom specifikacijom, doradom i di-
ferenciranošću, mogu da budu primenjena i u našim uslovima«⁷.

II

Analiza kretanja ekonomske nauke u nas ukazuje na primetnu
evoluciju njenog stava prema savremenoj vanmarksističkoj eko-
nomskoj teoriji, evoluciju od potpune pasivnosti i rezervisanosti
prema njenim rezultatima, preko korektne interpretacije pojedinih
teorijskih shvatanja pojedinaca škola, pa i čitavih sistema, do po-
kušaja naučnog, kritičnog vrednovanja i uključivanja pojedinih nje-
nih doprinosa u naš ekonomsko-teorijski sistem. Ta oprečnost miš-
ljenja u našoj ekonomskoj teoriji najviše se odrazila na stavove i
tumačenje Dž. M. Kejnza i njegove ekonomske misli s obzirom da
ona čini osnovu i glavnu sadržinu savremene ekonomske teorije i
ekonomske politike.

Polazeći od opšte prihvaćenog stava da naša ekonomska nauka
nema dugotrajnu tradiciju i da se njen razvoj do drugog svetskog
rata može zanemariti, iznenađujuće činjenice da se za Dž. M. Kejnza
znalo dosta rano, mnogo ranije nego što je izašlo njegovo najzna-
čajnije i najveće delo, »Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca«,
1936. godine, za koje se i vezuje tzv. »kejnzijanska revolucija«, »no-
va ekonomija« prekretnice u dotadašnjem razvoju buržoaske eko-
nomske teorije, da su mnogi ti stari naši ekonomisti znali i čitali
skoro sva njegova dela, bez obzira na to da li su bili ili ne njegovi
jednomišljenici⁸. Tako je već 1926. godine objavljen prikaz Kejnzovog
dela »Kraj laissez faire-a«⁹, 1932. godine »Eseji ubeđivanja«,¹⁰
1937. prikaz Kejnzovih stavova iznetih u »Opštoj teoriji zaposleno-

⁶ Dr I. Perišin, „Monetarno-kreditna politika“, Zagreb, 1968, str. 1.

⁷ Dr B. Šoškic, „Povećanje zaposlenosti u našem sistemu tržišne priv-
rede“, *Ekonomika misao*, 1/1969.

Od istog autora poteklo je i shvatanje da „unatoč tome što je naša
privreda drukčija od kapitalističkog sistema, za neka pitanja, osobito u do-
menu stabilnosti, stagnacije i inflacije, postoji izvestan krug zajedničkih re-
šenja time što postoje i specifičnosti našeg sistema, koja traže dodatna vlas-
tita rešenja, *Poduzeće u reformi*, diskusija sa simpozijuma u Opatiji, 1968,
str. 33.

⁸ Opširnije o uticaju Kejnza i kejnzijanske ekonomije na jugoslovensku
ekonomsku misao do 1941. godine videti kod dra L. Pejića „Uticaj velike eko-
nomske krize 1929—1933. na jugoslovensku ekonomsku misao i ekonomsku
politiku do drugog svetskog rata“. Zbornik „Svetska ekonomska kriza 1929—
1934. godine i njen odraz u zemljama jugoistočne Evrope“. Bgd. 1976.

⁹ A. Vidaković: J. M. Keynes — „The End of Laissez-Faire“, „Letopis
Maticе srpske“, 1926, knj. 310, sv. 1.

¹⁰ A. Božić: „Prirodni zakoni i umovanje u ekonomiji“, „Nova Evropa“,
br. 7, 1932.

sti, kamate i novca«¹¹ itd., a mnogi članci i rasprave¹² bili su posvećeni Kejnsovim ekonomskim koncepcijama, iako neshvaćenim uvek u potpunosti, što je sasvim razumljivo, s obzirom na vreme i uslove u kojima su pisani. No, u njima je ispravno uočeno da su ta shvatanja nešto novo u ekonomskoj teoriji, da su »veliki preokret u razvoju političke ekonomije«¹³, da je Kejnz zahvaljujući njima postao »najuticajniji ekonomista svijeta i što njegova djela, kao što je 110 godina ranije bilo s djelima Davida Rikarda, stvaraju novu epohu u teoriji novca«¹⁴, da u Kejnzu imamo »vodiča velikog autoriteta, kome ne može da se prebaci ni suviše velika neopreznost, ni suviše velika konzervativnost«,¹⁵ da umnogome predstavljaju »revolucionisanje dosadašnjih teoretskih shvatanja«¹⁶ itd. No, nisu se samo zadržali na iznetim konstatacijama već daju i ocene sa kojima bi se složili i mnogi savremeni ekonomisti. Tako, Sladović zaključuje da je Kejnzova teorija zasnovana na pretpostavkama »koje su obojene privrednim životom u anglosaksonskim državama, pa se ne mogu ni njegovi zaključci jednostavno primeniti na sve narodne privrede. Ali je Keynes pružio podlogu za razmišljanje i raspravljanje o tim aktuelnim problemima, i dao podstreka za aktivno delovanje, a to je danas naročito važno, jer treba konačno izaći iz sadašnjeg stanja«¹⁷.

Na osnovu broja autora (oko sto) koje sam konsultovala (mada ne insistiram na iscrpnosti, što, uostalom, za ovakav rad i nije neophodno) stekao bi se utisak o velikoj zastupljenosti Kejnza u našoj ekonomskoj teoriji i dovoljnog prezentovanja našoj javnosti. I zaista, s obzirom na obuhvatnost Kejnzove teorije, na bogatstvo njegove misli i karakter njegove analize, nijedna ozbiljnija studija koja pretenduje na naučnost sa problematikom privrednog mehanizma i njegovog funkcionisanja, odnosno analize nacionalnog dohotka i njegove raspodele, potrošnje i investicija, cikličnog kretanja tržišnih privreda, odnosno problematike krize, privrednog rasta, ekonomske teorije i ekonomske politike, posebno autori koji se bave problematikom monetarne teorije i politike, ne mogu zaobići Kejnza

¹¹ E. Sladović, „Nova teorija Kejnza“, „Ekonomsko-finansijski pregled“, br. 72, 1937.

¹² Uratkin Filip, „Teorija konjunktturnog kretanja po J. Maynardu Keynesu. Sadašnja kriza“, „Ekonomsko-finansijski život“, br. 38—39, 1934, E. Sladović, „Konjunktura i nova konjunktorna politika“, „Ekonomsko-finansijski život“, br. 74, 1937; „Narodno privredna važnost potrošnje“, „Ekonomsko-finansijski život“, br. 64, 1936; M. Lamer, „Razvojni oblici ekonomske politike“, „Ekonomist“, br. 2—3 1938; Đ. Davidović, „Kako finansiramo a kako treba da finansiramo javne radove“, „Ekonom.-finansijski život“, br. 62, 1963; A. Božić, „O stabilizaciji cena“, „Nova Evropa“, knj. 25, 1932; obimna rasprava iz monetarne problematike J. Tomaševića, „Novac i kredit“, Zagreb, 1938. i dr.

¹³ Lj. Dukanac, „Nauka o finansijama na prekretnici“, Bgd., 1938, str. 3.

¹⁴ J. Tomašević, op. cit., str. 140.

¹⁵ E. Sladović, „Nova teorija Keynes-a“, „Ekonom.-finansijski život“, 72/1937, str. 45.

¹⁶ F. Uratnik, op. cit., str. 101.

¹⁷ Isto, str. 58.

i njegov doprinos u tim domenima ekonomske nauke. Kejnzove koncepcije tretirane su prvenstveno sa aspekta postavljene problematike, i to uglavnom samo u prikazu istorijske analize i to u najneophodnijoj meri, a u cilju da se shvati geneza posmatranog problema u njegovoj razvojnoj liniji. Glavni je nedostatak ovakve obrade fragmentarnost, što je dalje vodilo ka jednostranom i pojednostavljenom tumačenju Kejnzovih koncepcija, a često je dolazilo i do isticanja samo nekih strana njegovog učenja, i to uglavnom onih najviše spornih ili najmanje naučno održivih. Ta jednostranost u tumačenju kejnzijanskog stvaralaštva proističe i iz toga što je nastajalo samo na bazi »Opšte teorije«, mada se s pravom smatra njegovim kapitalnim delom, a prenebregavan je njegov teorijsko razvojni put do »Opšte teorije...« i nakon nje. Tako se dugo smatrao isključivo teoretičarem nezaposlenosti, a zanemarivan je njegov doprinos teoriji inflacije, ukoliko se ne uzme u obzir i njegovo delo »Kako da se plati za rat« (1940), pa otuda i ocene o zastarelosti i prevaziđenosti njegovih koncepcija. U poslednje vreme, sa aktuelnošću inflacije i njenih teorija i praktičnih mera za njeno suzbijanje, otkriva se Kejnz kao prvi značajniji teoretičar inflacije.

Nešto kompletniju sliku o Kejnzu i njegovom učenju, odnosno o celokupnom teorijsko ekonomskom sistemu, nalazimo u studijama kao što su: »Politička ekonomija kapitalizma«, »Osnovi ekonomike«, u malobrojnim udžbenicima ekonomskih doktrina i ekonomske analize, što je sasvim razumljivo s obzirom na njihovu prirodu, kao i u studijama iz problematike razvoja savremene ekonomske misli.¹⁸ Dobar je poznavalac Kejnza i njegovog stvaralaštva i R. Stamenković, pisac predgovora prevoda »Opšte teorije...« 1965. godine na srpskohrvatski jezik, u kome na pristupačan način daje prikaz Kejnzovih pogleda na problem savremenog kapitalizma i mera kojima se oni mogu rešiti, a na bazi koncepcija iznetih u »Opštoj teoriji...« Za sada postoji jedna studija o Kejnzu, napisana 1957, i to samo sa aspekta njegovih pogleda na odnos države i privrede, kako ističe autor rada »J. M. Keynes — teoretičar državnog kapitalizma«, dr Savka Dapčević-Kučar.¹⁹ Vredan pažnje je i pokušaj prof. dr Šoš-

¹⁸ D. Čalić, B. Čosić, Savka Dapčević-Kučar, D. Sabolović, M. Veselica, I. Vrančić, A. Wertheimer-Baletić, Politička ekonomija kapitalizma“, „Informator“, Zagreb, 1970; dr Lang, „Politička ekonomija“, „Informator“, Zagreb, 1972; dr A. Bajt, „Osnovi ekonomike“, „Informator“, Zagreb, 1968; dr B. Šoškić, „Razvoj ekonomske misli“, Bgd., 1968, „Ekonomske doktrine“, Beograd, 1975; dr O. Blagojević, „Ekonomske doktrine“, Beograd, 1976; dr R. Legradić, „Historija ekonomske teorije“, Osijek, 1971; dr Z. Baletić, „Ekonomski proces i ekonomska teorija“, Informator, Zagreb, 1972; dr M. Korać, „John Maynard Keynes“, u zbirci „Prividni ciklusi u građanskoj ekonomskoj teoriji“, Beograd, 1958; dr D. Krndija, „Savremeni pravci u političkoj ekonomiji na Zapadu“, Sarajevo, 1956; dr D. Sabolović, „Suvremena buržoaska politička ekonomija“, Zagreb, 1959; dr I. Maksimović, „O savremenoj ekonomskoj teoriji“, Beograd, 1961; dr B. Šoškić, „Proizvodnja, zaposlenost i stabilizacija“, Beograd, 1972.

¹⁹ Dr Savka Dapčević-Kučar, „J. M. Keynes — teoretičar državnog kapitalizma“, Zagreb, 1957.

kića²⁰ da nam približi Kejnza kroz analizu savremene postavke finansijske makroekonomske analize i ekonomske politike protivu nezaposlenosti i inflacije, pokušaj zasnovan na temeljima upravo Kejnzove makroekonomske analize.

Hronološki prateći jugoslovensku literaturu gde se na bilo koji način sreće Kejnz i njegova teorija, počevši još od 1926. godine pa do danas, moglo bi se zaključiti da se o njemu relativno dosta pisalo, mada različitim intenzitetom, ciljevima i sa različitih aspekata. Ta brojnost članaka, poglavlja i paragrafa pojedinih knjiga mogu upućivati na zaključak da se o Kejnzu i njegovom delu sve reklo i napisalo, da je postignuta saglasnost u vrednovanju njegove ekonomske teorije kao sastavnog dela savremene ekonomske nauke. Ovakav zaključak ne odgovara pravom stanju jer se danas, više nego ranije, oseća prisustvo protivurečnih stavova. U našoj ekonomskoj literaturi ne postoji jedinstveno mišljenje²¹ ne samo u pogledu značenja njegovog celokupnog dela u razvoju ekonomske nauke već ni u oceni onog što je u toj celini najvrednije, kao ni o mogućnosti njene aplikacije u našu teoriju i praksu. Pošto se ne možemo upuštati u reprodukciju sadržina pojedinačnih interpretacija i ocena na ovako ograničenom broju stranica, zadržaćemo se samo na najkarakterističnijim stavovima, po našem mišljenju, svesni činjenice da mnogi autori vredni pažnje neće biti obuhvaćeni, kao i opasnosti od mogućih nepreciznosti i nekompleksnosti, pa i odgovornosti koja iz takvog pristupa proističe.

To većito pitanje koje se postavlja uvek kada je u pitanju Kejnzova teorija (često nedosledna, protivurečna i nedorečena) kako je oceniti — muči i naše ekonomiste. Mada svi polaze uglavnom od strukture Kejnzovog učenja prožetog psihološkim motivima i kategorijama i kritike pretpostavki na kojima se zasniva, daju različite sudove, koji se kreću u širokoj skali, ocene od isključive da je buržoaski ekonomista pa do ocene da je u cilju spasavanja kapitalizma učinio izvesne ustupke socijalizmu. Za nas je veoma interesantna dilema dra Lj. Markovića jer nas podstiče na dalja razmišljanja. Marković, naime, ističe tezu da je on »istovremeno i mislilac prelazne epohe i buržoaski ekonomista, a uz to, zato što je sve kategorije obavio u nekakve mistične i psihološke forme, on je njima dao i nekakav vulgarni karakter, tako da je s te strane prešao na poziciju vulgarne ekonomije«²². Po svemu sudeći i sam autor je svestan da Kejnzova teorija još uvek čeka na pravi kritični sud, jer piše: »Moguće su kontraverze, ali po svemu izgleda da je on dublji mislilac prelazne epohe koji je svojom teorijom došao do

²⁰ Videti: dr B. Šoškić, „Proizvodnja, zaposlenost i stabilizacija“, Beograd, 1972.

²¹ I u samoj nemarksističkoj literaturi postoje brojne kontraverze oko Kejnza, od pobornika i „spasioca“ kapitalizma pa do „podmuklog revolucionara obučenog u građansko ruho“.

²² Dr Lj. Marković, „Ekonomsko uređenje — rani socijalizam“, Bgd., 1971, str. 281.

granica Marksove teorije reprodukcije i akceptirao najkarakterističnije momente reprodukcije, dakle, u suštini akceptirao Marksa, mada u jednoj takvoj formi sa maksimumom obzira prema privatnom kapitalu i maksimumu obzira javne vlasti u podsticaju privatnog kapitala.²³ U našoj ekonomskoj literaturi sporno nije pitanje mesta i značaja Kejnzovog stvaralaštva u okviru nemarksističke teorije (mada se u poslednje vreme sve češće nailazi na stav o preživivosti, zastarelosti njegove misaone aparature i nemoći da da rešenje savremenog problema, istovremenog postojanja nezaposlenosti i inflacije), jer se uočava pretežna saglasnost da je Kejnz »verovatno najznačajniji građanski ekonomist XX veka«²⁴, najznačajniji nemarksistički ekonomista posle Rikarda²⁵, da se opravdano smatra vodećim teoretičarem državnog kapitalizma²⁶, najkarakterističnijim predstavnikom građanske političke ekonomije u razdoblju njene opšte krize²⁷, itd. a njegova teorija »najviše buržoasko klasno dostignuće u ekonomskoj analizi savremenog kapitalizma«²⁸, »nov pravac u razvoju ekonomske teorije«²⁹ itd. No stanovite razlike nastaju prilikom ocenjivanja da li Kejnz sa svojom makroekonomskom analizom prevazilazi okvire građanske teorije i da li sa pojedinim dostignućima nalazi mesta u opštoj ekonomskoj nauci.

Ukazujući na slabosti koje opterećuju Kejnzov sistem, a koje nisu male ni neznčajne, dr Baletić konstatuje da se sve te slabosti »pojavljaju samo kao detalji koji se mogu staviti u sumnju, ali ono što je bitno jest da Keynes pruža posve novu sliku ekonomskog procesa . . . «³⁰.

Mada još uvek postoje vidljive razlike u pristupu Kejnzu i njegovim koncepcijama uočava se tendencija prevazilaženja pristupa Kejnzu kao isključivo klasno svesnom ekonomskom teoretičaru i praktičaru, koji kritikujući kapitalistički društveno-ekonomski sistem rešenja traži u okviru postojećih kapitalističkih odnosa, kao zastupniku privatnoag vlasništva nad sredstvima za proizvodnju, pa zato i neprimenljivog na društveno-ekonomske uslove socijalizma, u pravcu uključivanja pojedinih doprinosa ekonomskoj nauci uopšte pa i marksističkoj, očito kao rezultat shvatanja o sve većoj mogućnosti kritičke sinteze i eliminisanja onog čisto »ideološkog«, dakle, površnog, iskrivljenog i apologetskog u toj nauci³¹.

²³ Isto, str. 280 i 281.

²⁴ Dr I. Maksimović, »O savremenoj ekonomskoj teoriji«, Beograd, 1961, str. 135.

²⁵ Dr A. Bajt, »Osnovi ekonomike«, Zagreb, 1967, str. 301.

²⁶ Dr J. Sirotković, »Teorija i politika ekonomskog razvoja« (odabrane teme), Zagreb, 1972, str. 27.

²⁷ Dr Rikard Lang »Politička ekonomija«, Zagreb, 1972, str. 84 i 85.

²⁸ Dr O. Blagojević, »Ekonomske doktrine«, Beograd, 1976, str. 469.

²⁹ Dr. A. Bajt, »Osnovi ekonomike«, Zagreb, 1967, str. 301.

³⁰ Dr Z. Baletić, »Ekonomski proces i ekonomska teorija«, Zagreb 1972, str. 178.

³¹ Dr Ž. Rakočević, »Dinar i zlatnovalutni standard«, Beograd, str. 118.

Po mišljenju dra Šoškića neophodno je da se pri oceni Kejnza i njegove teorije pravi razliku između njegovog opšteg stava i cilja, s jedne, i njegove analize i analitičkog instrumentarija, s druge strane, jer u suprotnom sa »osudom (a) Kejnza kao kapitalistički svesnog ekonomiste i cilja koji je on sebi postavio obično se potpuno odbacuje i (b) njegova kvantitativna analiza — analiza međuzavisnih ekonomskih agregata, njihovih kretanja i njihovog međusobnog dejstva i — analitički instrumentarij«³². Danas sve češće srećemo mišljenje u našoj ekonomskoj literaturi da je Kejnzova analiza i analitički instrumentarij najvrednije u njegovoj teoriji, da mogu izdržati naučnu kritiku, naravno ne u svim svojim elementima³³. I ne samo to. Dok jedni smatraju da je »savremenoj marksističkoj teoriji moguće da u analizi savremene kapitalističke privrede usvoji mnoge zaključke Kejnza«³⁴, drugi idu dalje i ističu potrebu instrumentalnog pristupa u rešavanju pojedinih, osnovnih ekonomskih problema zajedničkih za sve zemlje kako razvijene, tako i nedovoljno razvijene, kapitalističke i socijalističke, uz uvažavanje izvesnih specifičnosti svake zemlje, pa zato smatraju da »kejnzijanska analiza, u onom djelu u kojem ima instrumentalni karakter, predstavlja opći doprinos ekonomskoj znanosti«³⁵. I dr Gojko Grđić ukazujući na značajnu ulogu društvenih računa (međusektorske analize, sistema finansijskih operacija, sistema društvenog bogatstva a pre svega sistema računa raspodele društvenog proizvoda koju je postavio i koristio Kejnzn), u »transformaciji ekonomske teorije od kvazi filozofije u egzaktnu nauku« i na njihovu neophodnost za praćenje funkcionisanja i kretanja privrede u svoj njihovoj složenosti, kreiranju i realizaciji ekonomske politike, skreće pažnju na nedovoljno korišćenje ovih računa u našoj teoriji i praksi, ističući posebno »nedovoljno korišćenje sistema računa raspodele društvenog proizvoda koji, među svim navedenim sistemima, može najbolje da posluži za regulisanje tržišta«³⁶. Jedan od razloga takvog stava naših ekonomista Grđić nalazi u njihovoj bojaznosti »od opasnosti da se upadne u vode građanske ekonomije i njenog izrazitog predstavnika Kejnza«³⁷. Na taj način Grđić ne samo što pozitivno ocenjuje doprinos Kejnzovog sistema računa raspodele društvenog proizvoda kao doprinosa za razvoj ekonomske nauke i njene primene već nam daje i ocenu stanja naše ekonomske teorije.

³² Dr B. Šoškić, „Proizvodnja, zaposlenost i stabilizacija“, Beograd, 1972, str. 43.

³³ Tako dr Z. Baletić smatra: „Opća vrijednost Keynesova rada i njegovih sljedbenika nije u njihovim specijalnim socijalnim i političkim pogledima, već u njihovom doprinosu onom što nazivamo instrumentalnom analizom“, „Ekonomski proces i ekonomska teorija“, Zagreb, 1972, str. 181.

³⁴ Dr O. Blagojević, „Ekonomske doktrine“, Beograd, 1976, str. 469.

³⁵ Dr Z. Baletić, „Ekonomski proces i ekonomska teorija“, Zagreb, 1972, str. 181.

³⁶ Dr G. Grđić, „Društveni računi i makroekonomska analiza“, „Ekonomska misao“, 2/1973, str. 74.

³⁷ Isto.

Opređenje naših teoretičara za Marksov metod u analizi ekonomskih pojava »ne isključuje potrebu izučavanja i drugih teoretskih pristupa ekonomskoj analizi, posebno keynesijanskoj. Samo na taj način možemo i doći do saznanja o stvarnim prednostima Marksova pristupa. Pored toga dolazimo i u mogućnost da se pojedinim analitičkim elementima drugih pristupa koristimo u različitim aspektima složene analize naše ekonomike«³⁸, ističe grupa autora.

Veliko je interesovanje ali i razlika u mišljenjima i o pitanju odnosa Marksa i Kejnza, odnosno o uticaju Marksa na Kejnza, pa otuda i o dodirnim, pa i podudarnim, tačkama njihovog učenja. Većina se slaže da je uticaj vidan³⁹ bez obzira na to što se Kejnz ogradio od bilo kakvog uticaja Marksovih koncepcija, stalno ih ni-podaštavajući, ali razlike počinju od ocena šta je to što je dodirno, odnosno zajedničko, u njihovim teorijama. Dok jedni vide bitan uticaj u analizi kretanja celokupnog društvenog kapitala, uzrocima i fazama cikličnog kretanja kapitalističke reprodukcije što je »doprinelo tačnijem formulisanju njegovih misli o tim kardinalnim ekonomsko-političkim problemima, zbog čega se Kejnz inače s pravom uvrštava u red najvećih ekonomista svih vremena«⁴⁰, dotle drugi smatraju da se ta sličnost poklapa samo u analizi pojavnih oblika privrednih ciklusa i kriza jer je suštinska razlika u opštoj metodi analize i uzroka krize⁴¹; razlike se kreću od mišljenja da je bilo kakvo poređenje apsurdno jer je Marksovo učenje revolucionarna kritika kapitalističkog društva a Kejnzovo, i pored oštre kritike, u stvari je apologija kapitalizma⁴², pa do shvatanja da je »objektivna Kejnsova analiza nastavak i u mnogo čemu uopštavanje Marksovi-h zaključaka«⁴³, i dr. Stiče se utisak da zaključci o sličnosti ili razli-

³⁸ V. Farkaš, B. Kubović, J. Sirotković, V. Stipetić, „Ekonomika Jugoslavije“, Zagreb, 1970, str. 34 i 35.

Interesantno je da je jedan od autora ove knjige, Vladimir Farkaš, 1955. godine pisao o neprimenljivosti Kejnzove opšte teorije zaposlenosti na naše društveno-ekonomske uslove, jer se po njegovom mišljenju Kejnzova teorija ne bi mogla „smatrati kao opća, već posebna, i to ne samo s obzirom na razna društvena uređenja već i s obzirom na ista društvena uređenja raznih privrednih struktura“.

„Neprimenjivost Keynesove opće teorije zaposlenosti na društveno-ekonomske uvjete u FNRJ“, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 1955, knjiga II, str. 213.

³⁹ Kejnz je uočio proces podružtvljenja proizvodnje i neophodnost „socijalizacije investicija“, što sve pokazuje po Krndiji „koliko je on bio svestan dubokih promena koje je pretrpeo kapitalistički način proizvodnje u toku epohe imperijalizma, a verovatno da je to odraz velikog uticaja koji je izvršila marksistička politička ekonomija na buržoasku, pošto je Kejnz pozna-vao dela klasika marksizma“.

„Savremeni pravci u političkoj ekonomiji na Zapadu“, Sarajevo, 1956, str. 33.

⁴⁰ Dr Z. Rakočević, „Dinar i zlatnovalutni standard“, Beograd, 1965, str. 265.

⁴¹ V. Farkaš, B. Kubović, J. Sirotković, V. Stipetić, „Ekonomika Jugoslavije“, Zagreb, 1970, str. 34. i 35.

⁴² Videti: Krndija, dr I. Maksimović, dr B. Šoškić i dr.

⁴³ Dr A. Bajt, „Osnovi ekonomike“, Zagreb, 1968, str. 301.

kama Marksa i Kejnza nisu rezultat sopstvenih istraživanja već mišljenja mnogih vanmarksističkih i marksističkih ekonomista.

Utoliko je vredniji pažnje članak dra Franca Černea »Kejns i problemi socijalizma«⁴⁴, jer prikazujući nam Kejnza u novoj svetlosti kao socijalnog filozofa ili »filozofa privrednog sistema«, uz to kroz komparaciju nekoliko odabranih pitanja iz »Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca«, s »našom socijalno-ekonomskom filozofijom«, doveo je u sumnju mnoge dosad ustaljene vrednosti o Kejnzu i njegovoj teoriji. Analizom Kejnsovih stavova o pitanju rada kao jedinog proizvodnog faktora, ukidanja rentijerstva, ostvarivanja pune zaposlenosti uz ravnotežu kao jednog od glavnih ciljeva ekonomskog sistema, socijalizacije investiranja, otpora laissez-faire sistemu, opasnosti od stagnacije i tendencije ka kvazistacionarnom stanju, Černe ne samo što približava Kejnza Marksu već ga aktualizira s ciljem da pobudi samo na razmišljanje »o tome gde je Kejns otišao dalje od naše teorije i prakse u pogledu nekih kategorija, u svakom slučaju neposredno povezanih s problemima izgradnje socijalizma u nas«. To je još jedan dokaz o mogućem ograničenju ustaljenih dogmi o Kejnzu i njegovom učenju, kao i dokaz o neophodnosti kritičke analize celokupne Kejnzove teorije.

III

Kao što se različito ocenjuju Kejnzovi opšti pogledi, značenje Kejnzovog dela kao celine u razvoju ekonomske nauke, tako se različito ocenjuju i njegovi doprinosi u pojedinim pitanjima.

U našoj ekonomskoj literaturi nalaze se različiti stavovi o odnosu Kejnzove teorije prema problematici privrednog razvoja i privrednog planiranja, i oni su uglavnom pod uticajem vladajućih mišljenja u građanskoj ekonomiji. Dok jedni ostaju i dalje verni mišljenju da se o Kejnzu i njegovoj makroekonomskoj analizi može govoriti samo kao teoretičaru statične i kratkoročne teorije, ograničene samo na problematiku pune zaposlenosti i tržišne ravnoteže u postojećim uslovima razvijenog kapitalizma, drugi smatraju da se ona »s manjim promenama mogla koristiti u izgradnji koncepcije ekonomskih procesa na dugi rok«⁴⁵, jer sadrži sve elemente za teoriju razvoja, odnosno da se iz njegova modela »mogu izvući određene koncepcije o dinamičkoj ekonomiji«⁴⁶, da je njegova zasluga za građansku ekonomiju u tome »što je težište istraživanja od mikroproblematike i kratkoročne problematike preneo na kretanje ukup-

⁴⁴ „Gledišta“, 2/1971.

⁴⁵ „O primjeni nekih ekonomskih modela“, dr S. Štampar, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1/1957, str. 42.

⁴⁶ Pero Jurković, „Fiskalna politika u modelima rasta“, „Ekonomski pregled“, 1—2/1972, str. 64.

ne društvene ekonomije i na dugoročna istraživanja⁴⁷. Bajt smatra da model determinanti ravnotežnog dohotka, i pored toga što se može upotrebiti u rastućoj privredi, jer i za nju je bitan problem punog korišćenja faktora proizvodnje, ne zadovoljava, jer investicije uključuje samo kao elemenat tražnje i iskorišćavanja kapaciteta, a ne kao elemenat ponude i povećanja kapaciteta, što proističe iz jednostranosti Kejnzovog modela⁴⁸. Savremena makroekonomska analiza predstavlja uglavnom teorijsku osnovu anticiklične politike, usmerene na postizanje kratkoročnih ciljeva, pune zaposlenosti faktora proizvodnje i stabilnosti cena, neophodnih za ostvarivanje dugoročne, odnosno razvojne politike.

Zbog svoje aktuelnosti sve veću pažnju naših ekonomista privlači Kejnzov doprinos na polju ekonomske teorije i politike, čime i postaje predmet konfrontacije njihovih mišljenja. Čini nam se da ocena po kojoj je Kejnz sa svojom makroekonomskom analizom dao polazne teorijske osnove ekonomskoj politici, nije sporna. No, do nesporeda pa i vidnih razmimoilaženja dolazi pri davanju odgovora na to da li kejnzijanska teorija analize ima i danas realnu, praktičnu vrednost u usmeravanju i regulisanju privrednih tokova ne samo u razvijenim kapitalističkim privredama već i u samoupravnoj socijalističkoj privredi tržišnog tipa. Odgovor se komplikuje i zbog neujednačenih stavova prema mnogim pitanjima našeg privrednog sistema, posebno nakon velikih društvenih i ekonomskih promena sredinom šezdesetih godina, kao što su pitanja mesta i uloge tržišta, odnosa plana i tržišta, cikličnih fluktuacija, sazrevanja saznanja da je i jugoslovenska privreda podložna cikličnim oscilacijama pa otuda i neophodnost anticiklične ekonomske politike, kao i zbog neujednačenosti shvatanja suštine ekonomske politike i državne intervencije, odnosno uloge države (federacije) u ekonomskom životu.⁴⁹ Mada prevladuje shvatanje naših ekonomista da je u socijalističkom društvu, ukoliko to nije privreda administrativno-centralističkog tipa, aktivno vođena i naučno zasnovana ekonomska politika neophodna komponenta njegovog razvoja, što ne znači vraćanje etatizmu ali ni oživljavanje davno prevaziđenog *laisser-faire* — principa širenjem i jačanjem samoupravnih sporazuma i društvenog dogovaranja, još uvek je to shvatanje predmet nesporeda naših ekonomista. Utoliko se više nameće potreba za stvarnim poznavanjem svega onoga što je rečeno o datom problemu u okvirima ekonomske nauke uopšte. U tome se može naći i razlog nešto većeg interesovanja za Kejnza i njegovu makroekonomsku analizu za rešavanje nekih tekućih aplikativnih ekonomskih problema, što opet ne znači preuzimanje i »kalemljenje« gotovih rešenja na naše us-

⁴⁷ Dr J. Sirotković, „Teorija i politika ekonomskog razvoja“, Zagreb, 1972, str. 11.

⁴⁸ Dr A. Bajt, „Osnovi ekonomike“, Zagreb, 1968, str. 394.

⁴⁹ Podsećamo na diskusije naših ekonomista o ekonomskoj ulozi federacije kao i na sve diskusije posvećene aktuelnim problemima privrednih kretanja i ekonomske politike nakon 1965. godine.

love, već njeno prilagođavanje našim specifičnim uslovima, odnosno uvažavanje onog što je zajedničko i kapitalističkoj i socijalističkoj tržišnoj privredi, odnosno korišćenje dostignuća savremene makroekonomske analize koja stoji na temeljima Kejnzove teorije o problemima nezaposlenosti i inflacije, problemima za koja marksistička ekonomska misao još nije pružila rešenje⁵⁰. Takav svoj stav dr Šoškić konkretizuje u mnogobrojnim diskusijama na naučnim skupovima ekonomista i knjigom »Proizvodnja, zaposlenost i stabilnost«, predlažući niz mera za ostvarivanje pune zaposlenosti i stabilizaciju cena kao osnovnih ciljeva naše ekonomske politike, kao »rezultat svih savremenih teorijskih istraživanja u svetu i kod nas: metod određenih, najbolje kombinovanih mera ekonomske politike«⁵¹. I kod drugih ekonomista nailazimo na slične stavove, navešćemo neke od njih. Tako dr Bajt smatra da je model makroekonomske analize, determiniranost nacionalnog dohotka, s potrebnim dopunama naravno, »upotrebljiv i u našoj privredi«⁵², čak i neizbežan ako se želi razumeti privredni mehanizam, a dr Jože Pokorn tražeći uzroke, odnosno žarišta jedne inflacije, preko faktora koji utiču na kupovnu moć novca, odnosno na opšti nivo cena, zaključuje: »Keynesova, odnosno Aftalionova jednadžba u našem proširenom obliku je analitički (naučno istraživački) instrument za utvrđivanje kupovne moći novca u tržišnoj privredi jer su u njoj raščlanjeni oni faktori što određuju kupovnu moć novca«⁵³. Dr Slobodan Komazec, polazeći od Kejnzovog modela pri razmatranju formiranja i raspodele nacionalnog dohotka sa ciljem traženja uzroka inflacije kod nas, kaže: »Povezanost i uzajamna uslovljenost kretanja pojedinih makro-ekonomskih kategorija, s posebno promatranih pozicija investicija, potrošnje i nestabilnosti odnosno inflacije, može se u osnovu prikazati prema Keynesovom modelu... što znači da osnove makro-ekonomske keynesijanske teorije imaju i dalje realnu praktičnu vrijednost u svakoj ekonomiji«⁵⁴.

Dr Pera Jurković analizirajući ulogu fiskalne politike u modelima rasta piše da uprkos »činjenici što se suvremene teorije razvoja, kao i sama teorija fiskalne politike, zasnivaju na idejnim osnovama i konceptima razvoja kapitalističke privrede, mnogi aspekti analize, barem kad je u pitanju tretiranje čisto ekonomskih fenomena, ako takvi uopće postoje, mogu korisno poslužiti kao jedan od mogućih pristupa savremenim ekonomskim problemima u svakoj monetarnoj ekonomiji«⁵⁵.

⁵⁰ Dr B. Šoškić, »Proizvodnja, zaposlenost i stabilizacija«, Beograd, 1972, str. 247.

⁵¹ Isto, str. 243.

⁵² Dr A. Bajt, »Osnovi ekonomike«, Zagreb, 1968, str. 384.

⁵³ Dr J. Pokorn, »Struktura cijena i kupovna moć novca«, »Ekonomist«, 1/1971, str. 55.

⁵⁴ Dr. S. Komazec, »Deficitno finansiranje investicija, privredni rast i problem inflacije«, »Finansije«, 7—8/1972, str. 329.

⁵⁵ Dr P. Jurković, »Fiskalna politika u modelima rasta«, »Ekonomski pregled«, 1—2/1972.

Stijan Babić naglašava da »apstraktni karakter odnosa (u metodološkom smislu) u ekonomskom sistemu čini mogućnom njegovu ekonomsku interpretaciju.«⁵⁶ i pokušava da dokaže da je delovanje Kejnzova multiplikatora identično sa delovanjem povratne sprege.

Nije mali broj ekonomista koji se ne slaže sa ovakvim shvatanjima u našoj ekonomskoj politici i njenoj teoriji, smatrajući da je ona nastala u sasvim drugojačijim društveno-ekonomskim okvirima i sa drugim ciljevima nego što su naši, pa ma koliko im bilo zajedničko funkcionisanje tržišnih privreda, o čemu smo već govorili. Tu su i oni ekonomisti koji smatraju da bi se izgradnjom našeg privrednog sistema sa tzv. ugrađenim stabilizatorima rešio problem nezaposlenosti i inflacije.

Preispitivanje Kejnzove teorije neophodno je i usled aktuelnih i protivurečnih diskusija u ekonomskoj teoriji i politici o efikasnosti pojedinih mera ekonomske politike i davanju prednosti jednom ili drugom vidu, s jedne strane, i usled različitih ocena Kejnzovih monetarno-teoretskih koncepcija kao rezultat različitih ocenjivanja njegovog shvatanja novca u odnosu na privrednu aktivnost i odnos novca i cena, kao dve osnovne problematike monetarno-kreditne politike, s druge strane, pa otuda podela ekonomskih teoretičara na tzv. monetariste ili nemonetariste, odnosno »kejnzijance«, »fiskaliste«. U ovim pitanjima ni u našoj monetarnoj literaturi nije postignuta saglasnost. Dok jedni smatraju da je Kejnz ostao na pozicijama kvantitativne teorije novca, drugi tvrde da Kejnz negira svaki uticaj monetarnih faktora na privrednu aktivnost i privredna kretanja, a treći ga drže za predstavnika kompleksnog shvatanja koje novcu daje značajnu ulogu ali ne i ulogu određujućeg faktora privrednog kretanja.

I pored očite tendencije i preovlađujućeg stava naših monetarnih teoretičara o neophodnosti sinhronizovane aplikacije monetarno-kreditne i fiskalne politike, a sa time i sve manjeg negiranja efikasnosti jednog od vidova ekonomske politike, još uvek su se održala shvatanja koja monetarno-kreditnoj politici daju primarni značaj u delovanju na privredna kretanja. Dr Dimitrijević u predgovoru knjige Milтона Fridmana piše: »...naša tradicionalna orijentacija ka ‚monetarističkom‘ pristupu, tj. ka uvažavanju visoke uloge kretanja količine novca, čini nas više zainteresovanim za ‚monetaristički‘ orijentisanu teoriju nego za kejnzijanske monetarne varijante zasnovane na (manje ili većem) zanemarivanju uloge novca i monetarne politike, u prvom redu u korist državne fiskalne politike...«⁵⁷. Dr Slobodan Komazec ističe da je i naša praktična politika podlegla shvatanjima da je kreditno-monetarna politika najvažnije sredstvo ekonomske politike⁵⁸. Da tzv. monetaristička shvatanja zasno-

⁵⁶ Dr S. Babić „Post-kejnzijanska ekonomska analiza, kvantitativna ekonomska politika i kibernetika“, „Ekonomske analize“, 40/1973, str. 63.

⁵⁷ Dr D. Dimitrijević, Predgovor knjige M. Fridmana „Teorija novca i monetarna politika“, Beograd, 1973, str. VIII.

⁵⁸ Dr S. Komazec, „Monetarna politika i mehanizam makroekonomskog uravnoteženja“, „Jugoslovensko bankarstvo“, 6/1976, str. 16.

vana na stavovima kvantitativne teorije novca mada nešto modifikovane još uvek imaju uporište u našoj ekonomskoj teoriji i politici, i pored isticanja njene sve manje mogućnosti da istovremeno ostvari rast i stabilnost, govori i odsustvo, ili pak jako sužen domen naše fiskalne politike, o kojoj se počelo javno diskutovati i više pisati, uz ukazivanje na njenu neophodnost, raznovrsnost mera i njihovu efikasnost, tek krajem šezdesetih godina.

I pored toga što je sve veći broj ekonomista koji aktuelizira ovo pitanje, još uvek je u našoj teoriji primjetno njeno teorijsko i praktično »siromaštvo«, mada je teorijsku podlogu i praktično značenje fiskalna politika dobila pre četrdeset godina, pojavom Kejn-zove »Opšte teorije...«

Činjenice koje govore da u našoj ekonomskoj literaturi ne postoji nijedna monografija o Kejnzu, da postoji konfrontacija shvaćanja o mestu i značaju Kejnza u razvoju ekonomske nauke, kao i kontroverzni stavovi naših ekonomista u pitanju zaposlenosti i stabilizacije, nameću potrebu za detaljnom, kritičkom analizom celokupnog Kejnsovog stvaralaštva.

KATARINA STANKOVIĆ, Faculty of Economics, Kragujevac

KEYNES AND HIS MACRO-ECONOMIC ANALYSIS IN THE WORKS OF YUGOSLAV ECONOMISTS

Summary

A chronological review of Yugoslav literature which in some way deals with Keynes and his macro-economic analysis starting as early as in 1926. up to nowadays could make us conclude that relatively a lot was written about him although with varying intensity, aims and from various aspects. Such a great number of papers, chapters and paragraphs of some books could lead us to the conclusion that about Keynes and his theory everything was said and written, and that an agreement concerning value of his economic conceptions as a constituent part of modern economic science was reached. Such a conclusion does not correspond to the actual situation since nowadays, more than ever before, a presence of contradictory opinions has been felt. There is no uniform opinion in our economic literature not only with regards to the meaning of his complete works in development of economic science but also in appraisal of the most valuable things in this totality, and possibility of its application to our theory and practise as well. This constant question, raised always with the Keynes theory, being itself inconsistent, unsaid and contradictory — how to appraise it has been also the problem for Yugoslav economists. Although they all start from the structure of Keynes' teachings and criticism of initial assumptions on which they are based, they give various appraisals, ranging from the opi-

nion that he is exclusively a bourgeois economist to the opinion that he has made some concessions to socialism in order to save capitalism. There is no doubt about the position and importance of his creative work within non — Marxist theory, but great differences appear in estimating whether Keynes' macroeconomic analysis exceeds the frames of bourgeois theory and whether with some achievements finds its place in the general and even Marxist economic science.

Although there are still apparent differences in approach to Keynes and his conceptions, we can notice a tendency of surpassing the approach of an exclusive class conscious economist who, while criticizing capitalistic socio-economic system tries to find solutions within the existing relationships being therefore unapplicable to socio-economic conditions of socialism, toward including certain contributions to economic science like his analytical instrumentarium which, although not in all its elements, becomes necessary in order to follow functioning and movement of our economy, to create and implement our economic policy. A great interest of our theoreticians but discrepancy of opinions also exist with regards to relationship between Marx and Keynes, that is, Marx's influence on Keynes and therefore points of contact between their teachings. An impression is made that conclusions about similarity or discrepancy of Marx and Keynes do not result from own investigations but from reflection of thoughts of many non — Marxist and Marxist writers.

Similar to varying appraisal of Keynes general views, there also exist different appraisals of his contributions in individual areas such as problems of economic development, monetary policy, international relationships, etc., and specifically in the field of economic policy and its theory, about certain measures of economic policy and their effectiveness and so on.

Due to the fact that there is no monography dedicated to Keynes and his macro-economic analysis, as well as a confrontation of views of our economic theoreticians concerning the position and importance of Keynes in development of economic science, the need arises to make a detailed, critical analysis of Keynes'creative work.

КАТАРИНА СТАНКОВИЧ, Экономический факультет, Крагуевац

КЕЙНС И ЕГО МАКРО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В ТРУДАХ ЮГОСЛАВСКИХ ЭКОНОМИСТОВ

Резюме

На основе хронологического осмотра югославской литературы в которой по какому — нибудь поводу упоминается Кейнс и его макро-экономический анализ, начиная уже с 1926 года вплоть до сих пор можно прийти к выводу что о нём относительно достаточно писалось, хотя с различной интенсивностью разными целями и с разных точек зрения. Такое число ста-

тей, очерков и глав в определенных книгах навязывает заключение что о Кейнсе и его теории всё уже сказано и написано, что достигнуто согласие о ценности, его экономического учения, как составной части современной экономической науки. Но такой вывод не правдив поскольку ныне сильнее чем прежде чувствуется существование противоречивых взглядов.

В нашей экономической литературе нет единомыслия не только о значении его суммарного творчества в развитии экономической науки а даже и в оценке лучшего в нём и о возможности его применения в нашей теории и практике. Постоянный вопрос — как оценить — возникающий всегда когда речь идёт о непоследовательной, недосказанной и противоречивой теории Кейнса, тревожит и югославских экономистов. Хотя все они исходят из структуры его учения и критики предпосылок на которых оно основано, оценки их весьма различны.

По мнению одних Кейнс исключительно буржуазный экономист, а другие считают, что он, спасая капитализм, сделал некоторые уступки социализму. Их мнения не расходятся по вопросу места и значения его работ вне теории марксизма, а по ответу на вопрос — выходит ли макро-экономический анализ Кейнса из пределов гражданской теории и не подходе к Кейнсу и его положениям, всё — таки чувствуется стремление заслуживает ли, по некоторым положениям, место в общей, а тем и в марксистской экономической науке.

Но несмотря на то, что всё ещё существует значительная разница в подходе к Кейнсу и его положениям, всё — таки чувствуется стремление превзойти мнение что Кейнс исключительно классово сознательный экономист, который, критикуя капиталистические общественно — экономические условия при социализме, с целью использования некоторых его учений, например, его аналитического метода, который хотя не во всех элементах, становится необходимым в изучении функционирования и развития нашего хозяйства, в создании и осуществлении нашей экономической политики.

Наши экономические теоретики проявляют большой интерес и к вопросу отношения Маркса и Кейнса, т е., влиянию Маркса на Кейнса и к точкам соприкосновения их учений. Получается впечатление, что мнения о сходстве или различиях между Марксом и Кейнсом не являются результатом собственных исследований а отражением понятий многих марксистов и буржуазных теоретиков.

Разница не существует только во мнениях об общих положениях теории Кейнса, но даже и об его вкладе в определенных областях как например, проблемы хозяйственного развития, монетарные международные отношения и т. д., а, в первую очередь, развитие экономической политики и её теории, и о некоторых её мероприятиях и эффективности.

Факт, что нет ни одной монографии о Кейнсе и его макро-экономическом анализе как и столкновение мнений наших экономических теоретиков о месте и значении в развитии экономической науки, навязывается потребность детального критического анализа его суммарного творчества.